

Wprowadzenie do ekonomii społecznej

(cz. I)

Katarzyna Kotewicz

Co to jest ekonomia społeczna?

Ekonomia społeczna to pojęcie, którego nie da się zdefiniować w sposób jednoznaczny. Jej istotą jest połączenie celów ekonomicznych i społecznych. Każde przedsiębiorstwo, żeby funkcjonować i być konkurencyjnym na rynku, musi działać dla zysku. I właśnie poprzez zysk określana jest jego wartość. Przeciwnostwem tego stanu rzeczy jest podejście społeczne, które stawia cel społeczny ponad zyskiem. Zakłada, że nie każdy człowiek może być przedsiębiorcą, nie każdy poradzi sobie samodzielnie na rynku pracy. Ważna jest jednostka (pracownik) oraz integracja i rozwój lokalnej społeczności. Z założenia, wypracowany zysk zaspokaja indywidualne potrzeby osób pracujących w przedsiębiorstwie i finansuje wspólne działania, które pomagają rozwiązywać szersze problemy społeczne.

Jeśli spojrzymy na firmę, z punktu widzenia biznesu, najważniejszy jest zysk, w tym minimalizacja kosztów i wysoka wydajność pracy. Jeżeli jednak spojrzymy na firmę jako element systemu społecznego, to wydatki na działania prospołeczne wydają się być uzasadnione. Mniejszy zysk rekompensowany jest mocniejszym kapitałem ludzkim, poczuciem bezpieczeństwa i zadowoleniem ludzi. Pracownicy są bardziej lojalni, a tym samym zaangażowani w pracę.

Ekonomia społeczna odgrywa coraz większą rolę w kształtowaniu polityki społecznej na rzecz osób i grup wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym - głównie w obszarze aktywizacji i zatrudnienia. Podmioty ekonomii społecznej stają się ważnym partnerem władz publicznych w planowaniu, kreowaniu i realizacji polityki społecznej i zatrudnienia

Określeniami powszechnie funkcjonującymi pod pojęciem ekonomii społecznej są **przedsiębiorstwo społeczne** oraz **gospodarka społeczna**.

Co to jest przedsiębiorstwo społeczne?

Przedsiębiorstwa społeczne nie mają konkurować na rynku z dużymi, doświadczonymi przedsiębiorstwami. Powinny pojawiać się przede wszystkim tam, gdzie jest nisza. Dużo zależy od kreatywności lidera i takiej reorganizacji oferowanych usług czy towarów, żeby ludzie kupowali je chętniej.

Obecnie wzrasta rola przedsiębiorstw społecznych, jako sektora dostarczającego usługi i produkty, w tym także na rynku lokalnym. I niekiedy związane jest to z nowoczesnymi technologiami.

Najważniejsze kryteria ekonomiczne przedsiębiorstw działających w sektorze ekonomii społecznej to:

- niezależność,
- działalność prowadzona w sposób prawie ciągły,
- ponoszenie ryzyka ekonomicznego,
- część pracowników otrzymuje wynagrodzenie.

Najważniejsze kryteria społeczne przedsiębiorstw działających w sektorze ekonomii społecznej:

- demokratyczne zarządzanie,
- obywatelski charakter,
- społecznie użyteczny cel,
- ograniczona dystrybucja zysków.

Jakie są formy przedsiębiorstw społecznych?

W Polsce przedsiębiorstwa społeczne mogą mieć różne formy, które regulowane są innymi przepisami prawa. Należą do nich:

Spółdzielnie socjalne (w tym spółdzielnie socjalne zakładane przez osoby prawne), działające na podstawie ustawy o spółdzielniach socjalnych i prawa spółdzielczego. Są zakładane przez osoby z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, np. bezrobotnych, niepełnosprawnych, uchodźców. Osobom takim trudno byłoby prowadzić działalność gospodarczą samodzielnie. Członkowie tworzą dla siebie miejsca pracy i wspólnie prowadzą przedsiębiorstwo. Pozwala to zapewnić dochód ich rodzinom, a jednocześnie kreować środowisko, w którym żyją i które jest ich wspólnym dobrem. Najczęściej spółdzielnie świadczą usługi z zakresu sprzątnięcia, czyszczenia i prac porządkowych. Popularną branżą usług jest również gastronomia i catering. Coraz częściej powstają spółdzielnie działające w branży budowlanej oraz świadczące usługi opiekuńcze - zwłaszcza względem osób chorych i starszych.

Organizacje pozarządowe (stowarzyszenia i fundacje), prowadzące działalność ekonomiczną (w postaci działalności gospodarczej czy wyodrębnionego podmiotu, np. spółki z o.o. lub akcyjnej, niektórzy zaliczają do tego grona również organizacje pozarządowe, prowadzące w sposób stały i regularny odpłatną działalność statutową), działające na podstawie ustawy o stowarzyszeniach, ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz ustawy o fundacjach.

Warsztaty terapii zajęciowej - nie są samodzielną formą prawną, ale wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówką. Ich zadaniem jest rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych i niezdolnych do podjęcia pracy. Ich członkowie to osoby

powyżej 16. roku życia, które posiadają pierwszą lub drugą grupę inwalidzką oraz orzeczenia o co najmniej umiarkowanym stopniu niepełnosprawności oraz niezdolności do pracy. Uczestnik zajęć, poprzez dobrane techniki pracy, uczy się samodzielności i zaradności, zgodnie z indywidualnym programem rehabilitacji. WTZ mogą być organizowane przez fundacje, stowarzyszenia i inne podmioty. Ustawodawca dopuszcza istnienie w WTZ dochodu ze sprzedaży produktów i usług wykonanych podczas zajęć, ale zgodnie z przepisami, działalność ich ma charakter niezarobkowy.

Centra integracji społecznej (CIS) oraz kluby integracji społecznej (KIS), działające na podstawie ustawy o zatrudnieniu socjalnym. Są zakładane przez sektor publiczny oraz organizacje pozarządowe, w celu reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym przez kształtowanie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiąganie pozycji społecznych, nabywanie umiejętności zawodowych, naukę planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem oraz uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnym.

Zakłady aktywności zawodowej (ZAZ), działające na podstawie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Są tworzone, w celu zatrudnienia osób niepeł-

nosprawnych i przygotowania ich do podjęcia pracy na otwartym rynku. Nie mają samodzielnej formy prawnej. Są powoływane przez organizacje i instytucje, których statutowym zadaniem jest rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych. Zakład aktywności zawodowej musi być dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych (toalety, winda, podjazdy, itd.). Osoby niepełnosprawne mają prawo do rehabilitacji leczniczej, której koszty pokrywa zakład. Zajęcia i zabiegi rehabilitacyjne odbywają się po godzinach pracy.

Spółdzielnie pracy, spółdzielnie inwalidów i niewidomych oraz spółdzielnie osób prawnych, działające na podstawie prawa spółdzielczego.

Towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych, działające na podstawie ustawy o działalności ubezpieczeniowej. Nie są nastawione na zysk, swoim członkom oferują ochronę ubezpieczeniową w zamian za składki członkowskie, które pokrywają wypłacone świadczenie i koszty działalności.

Spółki z o.o. i spółki akcyjne działające w celach społecznych.

CIS-y i ZAZ-y, zaliczane do przedsiębiorstw społecznych, nie mają odrębnej osobowości prawnej. Mogą być prowadzone przez organizacje pozarządowe, kościelne osoby prawne lub jednostki samorządu terytorialnego. ■